

KIRKKO JA KOLMAS SEKTORI

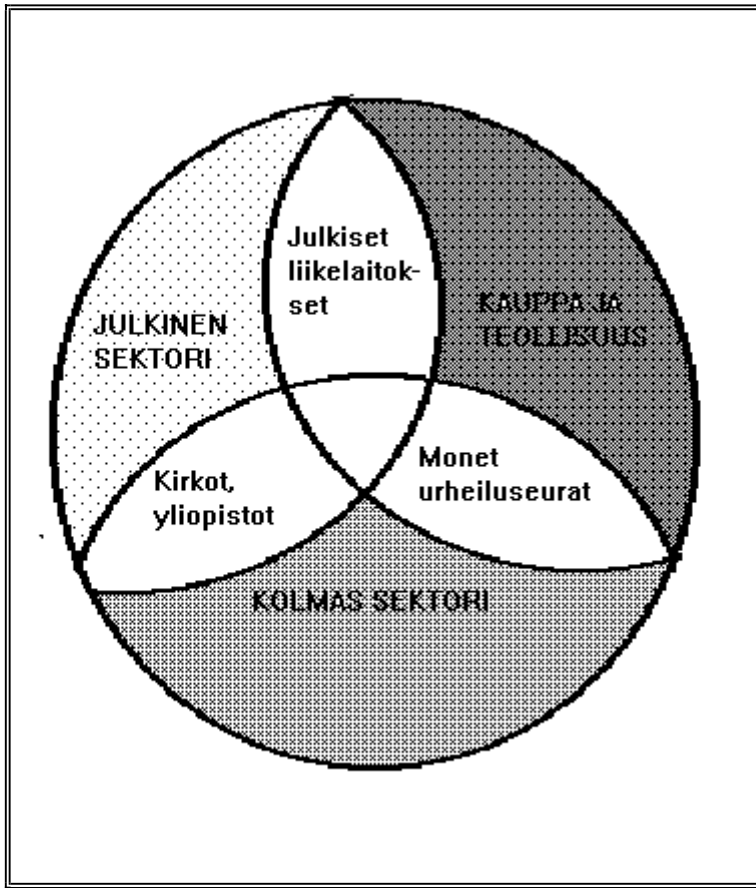
Esitelmä Kirkkohallituksen toiminnallisen jaoksen seminaarissa
syksyllä 1998

1. Nykyisen keskustelun synty

Käsite kolmas sektori tuli laajempaan tietoisuuteen 1995 kun amerikkalainen taloustieteilijä **Jeremy Rifkin** kirjassaan **Työn loppu**¹ toi esiin kolmannen sektorin mahdollisena työllistäjänä. Hänen perusajatuksensa lähti siitä, että automaatio vääjäämättä johtaa samanlaiseen rakennemuutokseen kuin maatalouden koneellistuminen aikanaan. Kun samaan aikaan eletään hyvinvointivaltion kriisiä, ei perinteiset työllistäjät - markkinat ja julkinen valta - enää tarjoa tarvittavia työpaikkoja. Olemme siis tilanteessa, jossa meidän on pakko etsiä muita mahdollisuuksia. Rifkinin perusteet olivat 6-tuntinen työpäivä ja työllistämisvoucherit kolmannelle sektorille. Jälkimmäinen tarkoittaa lähinnä sitä, ettei vastikkeetonta rahaa anneta, vaan nykyinen työttömyyskorvaus annetaan kolmannelle sektorilla tapahtuvaa yhdyskuntapalvelua vastaan.

¹ Kirjan keskeinen sisältö on myös artikkelissa Rifkin J: A New Social Contract. Annals of the AAPSS, vol 544, March 1996.

2. Kolmannen sektorin juuret

Kuvio 1: Valtio, markkinat ja kolmas sektori

dominoineet modernia aikaa lukuunottamatta vain Hansa-liiton aikana. USA:ssa kirkot sensijaan toimivat vapaakirkkopohjalla ja niiden julkinen status on oleellisesti erilainen.

Kolmannen sektorin juuret löytyvät jo muinaisesta Israelista ja kehitys siellä antaa myös kuvaa myöhemmistä kehitystrendeistä. Aluksi kaikki hyväntekeväisyys Israelissa oli yksityisten kansalaisten vastuulla. Tämä kuului olennaisesti paimentolaisheimojen "kaveria ei jätetä"-kulttuuriin. Lainsäädännössä tämä ilmaistiin köyhien oikeudella piennarten ja sapattivuosien viljasatoon, rievuosiikäytännöllä ym. Kun kolmannella vuosisadalla eKr köyhien

Kolmannella sektorilla yleensä tarkoitetaan markkinoiden ja julkishallinnon väliin jäävää aluetta, kuten kuviossa 1 ilmenee. Ongelmia tässä jaottelussa ovat toisaalta rajapinnat (mm. urheilujoukkueet alkavat olla enemmän liike-elämää kuin harrastusta) sekä kirkkojen asema Euroopan historiassa. Euroopassa kirkot ovat olleet valtionkaltaisia organisaatioita, joilla on ollut oma lainsäädäntö, verotus ja virkamieskuntansa. Euroopassa kirkko ja valtio ovat historialliset vastapoolit - markkinat ovat

määrä dramaattisesti nousi syntyivät ensimmäiset vapaaehtoispuh-
jalla toimivat avustusinstituutiot. Näistä kehittyi myöhemmin ve-
rotuspohjalla toimivia soppakeittiöitä ja sosiaalirahastoja. Koska
verotusta (=kymmenyksiä) ei kuitenkaan voinut ylen määrin korot-
taa, edellytti se rahastoilta myös omaa varainhankintaa. Varainke-
ruukampanjat sponsoreiden nimien julkistamisineen ovat peräisin
tuolta ajalta. Tähän viittaa mm. Mt 6:1-2, jossa Jeesus kritikoii
käytäntöä. Juutalaisilta systeemi siirtyi periaatteessa sellaise-
naan kristityille ja on nähtävissä erilaisin variaatioin läpi
kirkkohistorian. Siten moderneilla ratkaisuilla on koeteltuja mal-
leja hyvinkin pitkältä ajalta.

USA:ssa kolmannen sektorin syntyä selittää kolme seikkaa. Ensiksi-
kin varhaisissa siirtolaisissa oli paljon niitä, jotka pakenivat
Euroopasta sekä valtion että kirkon vainoa. Tämä sai aikaan vielä-
kin näkyvän amerikkalaisen allergian voimakasta valtiota ja val-
tiokirkkoja kohtaan. Ensimmäisten pakolaisten kokemukset muokkasi-
vat amerikkalaisen kulttuurin yksilönvapauksia korostavaksi ja
valtion roolia minimoivaksi. Yhteiskunnan perusyksikkönä oli perhe
ja sekä kunta että seurakunta olivat vain perheenpäiden yhteistyö-
foorumeita. Toiseksi nuorella valtiolla ei ollut kapasiteettia ra-
kentaa infrastruktuuriaan itse, joten käytettiin vanhaa hyväksi
koettua keinoa: lupia ja verovapauksia. Kolmantena tekijänä olivat
sisällissodan opetukset. Ennen Lincolnia vallinnut hallintotapa
oli halvaannuttanut liittovaltion hallituksen ja armeijan. Lincoln
kääntyi evankelikaalien ja Bostonin porvareiden puoleen ja uudisti
heidän avullaan sekä siviili- että armeijan hallinnon. Suuret he-
rätykset ja lähetysliike olivat synnyttäneet evankelikaalisten in-
stituutioiden verkoston ympäri maata. Bostonin porvarit olivat
taas kehittäneet kaupalliset yhteenliittymät. Näissä kehitetyt
johtamistavat otettiin liittovaltion hallinnon malleiksi ja ylei-
sesti näitä pidetään Unionin voiton avaimina. Siten sekä kaupalli-
set että ei-kaupalliset järjestöt legitimoivat asemansa auttamalla
kansakunnan kriittisellä hetkellä.

Myöhempi kehitys USA:ssa sisälsi erityisesti vaihtoehtoon etsimistä sosialismille. Se tapahtui mm. ns. hyvinvointikapitalismin merkeissä. Se sisälsi myös valtavia liike-elämän lahjoituksia hyväntekeväisyysjärjestöille. Suusta yksityisistä ja liike-elämän lahjoituksista valtionrahoitukseen tapahtui 30-luvun laman myötäkin yksityinen sektori ei pystynyt vastaamaan räjähtäneeseen tukitarpeeseen. Toinen tekijä oli Rooseveltin verouudistus: kun yksityisten ja yritysten verotus kiristyi nämä alkoivat vähentää lahjoituksiaan. Tätä kehitystä vauhditti myös suurten säätiöiden saama kritiikki mm. demokraattisen valvonnan puutteesta. Mm. Rockefellerin säätiö siirsi avustustensa painopisteen hyväntekeväisyydestä tieteeseen.

Euroopassa historia on paljon pidempi ja mutkikkaampi. Voisi sanoa, että kolmas sektori on aina ollut olemassa jossain muodossa. Vanhimpia nykyisiä organisaatioita siellä ovat mm. jotkut katoliset säätiöt. Suhtautumisessa siihen on kuitenkin eri variaatioita ja ne liittyvät erilaisiin kulttuuri- ja tilannetekijöihin.

Katolisella alueella paljon puhuttu subsidiariteetti-periaate on korostanut yksilön, perheen ja suvun merkitystä vastuunkantajana. Tämä katolisen kirkon sosiaalioppi on ymmärrettävissä sitä taustaa vasten, että valtiot ovat historiallisesti epävakaita ja vaihtelevia rakenteita Euroopassa. Yksikään Euroopan valtio ei ole katolista kirkkoa vanhempi. Siten niiden varaan ei ole voinut rakentaa mitään kestäväää. Lisäksi feodalismi sai aikaan käsityksen valtiosta erillisenä ilmiönä suhteessa yhteiskuntaan. Valtio oli hallitsija, ei kansa.

Protestanttisella alueella taas on ollut hyvinkin pitkät perinteet demokratiassa muinaisine käräjäkivineen ja vaalikuninkuuksineen. Voisi sanoa, että parlamentarismi on pohjoismainen keksintö (Islannin Altinget on maailman vanhin parlamentti), jonka Normannit

veivät Englantiin. Tämä on juurruttanut Pohjoismaihin käsityksen valtiosta kansan omana asiana. Tätä vahvistivat luterilaisuuden korostus oikeudesta itse lukea ja tulkita Raamattua sekä feodaalilaitoksen rajoittuminen vain Etelä-Suomeen. Siten Pohjoismaissa on oleellisesti erilainen suhtautuminen valtioon kuin Etelä-Euroopassa ja USA:ssa.

Eräs kuvioon vaikuttava tekijä oli työväenliikkeen nousu 1800-luvulla. Se selittää erot Brittiläisen ja luterilaisen alueen välillä. Vastoin vanhaa **Emile Durkheimin** käsitystä uskonnosta vain yhteiskuntaa konservatiivisesti stabiloivana tekijänä, nykyinen sosiaalisten liikkeiden tutkimus näkee siinä myös vastakkaisen elementin. Samalla kun uskonto legitimoii olemassa olevan järjestyksen, sen jotkut muodot voivat legitimoida myös sosiaalisen liikkeen tavoitteet. Englannissa työväenliike sai legitimitettiin ja osan johtajistoaan metodismista ja sen kapinasta Anglikaanista kirkkoa vastaan. Saksassa ja Pohjoismaissa ei ollut metodismin kaltaista vastavoimaa kirkolla koska meillä herätysliikkeet pysyivät kirkon sisällä. Tällöin työväenliike ei saanut uskonnollisesti artikuloitua legitimitettiin vaan se joutui etsimään sitä muualta. Tästä johtuu työväenliikkeen suurempi uskonnovastaisuus luterilaisella alueella verrattuna Britanniaan. Käytännöllisenä seurauksena suhtautuminen kolmanteen sektoriin oli negatiivisempaa. Se nähtiin konservatismiin linnakkeena ja 'kirkon aseistettuna tyttärenä', jota korkeintaan siedettiin. Nämä tekijät osaltaan selittävät Suomessa 1970-luvulla tehtyjä ratkaisuja, jolloin käytännössä Kansanterveyslailla ja Peruskoululailla siirrettiin valtaosa kolmannelta sektorista julkiselle sektorille. Nuorisojärjestöjen kohdalla alasajo tapahtui epäsuorasti. Yhtäältä valtaosa nuorisotyön avustuksista annettiin poliittisille nuorisojärjestöille. Toisaalta mm. kuntien kesäsiirtolat ja seurakuntien kesäleirit pyöritettiin verosubventioin, jolloin markkinahinnaksi muodostui n. 1/4 - 1/2 omakustannushinnasta.

Kehitysmaissa kolmas sektori on ollut eräs yhteiskuntien kantavimmista tukipilareista. Syitä tähän on useita. Ensiksikin niillä ei ole yleensä ollut varoja rakentaa julkisia palveluja ja toisaalta niitä on perinteisesti hoitaneet erityisesti lähetysjärjestöt. Yleensä kokeilut lähetysairaaloiden ym. siirtämisestä valtion hoidettaviksi on seurannut toiminnan romahtaminen. Toiseksi YK:n eri avustusjärjestöt ovat syntyneet vapaaehtoisen järjestötyön vierallistumina. Mm. UNHCR rakensi toimintansa pitkälti NMKY-liikkeen aloittaman pakolaistyön varaan. YK:n peruskirjan artikkeli 92 tunnustaa NGO:iden (Non Governmental Organisation) olemassaolon ja merkityksen. 1980-luvulta alkaen valtiolliset avustusorganisaatiot ovat kiinnittäneet yhä suurempaa huomiota NGO:iden merkitykseen kehityksen agentteina. Eräänlaisen hovikelpoisuuden NGO:t saivat Rooman klubin raportissa 1985², jossa niiden merkitystä kehitysyhteistyössä ylistettiin.

3. Tutkimuksen kehitys

Kolmannen sektorin tutkimus alkoi USA:ssa seurauksena 1969 verouudistuksesta. Joukko hyväntekeväisyysäätiöiden (mm. Rockefeller-äätiö) neuvonantajia huomasi, ettei sen seurauksista verovähennyksiin tiedetty juuri mitään. He päättivät palkata 'luotettavia' tutkijoita tutkimaan sektoria. Ensimmäinen taloustieteellinen tutkimus valmistui 1974³. Hieman myöhemmin ns. **Filer Commission** tuotti kuusi paksua raporttia teemasta⁴. Vaikka valtionvarainministeriö oli mukana, niin tutkimushanke oli yksityisesti rahoitettu. Tämä loi joksikin ajaksi tutkimusperinnettä. Kyse oli suurten säätiöiden ja laitosten tarpeesta saada tutkimustietoa, jolla ne voisivat

² **Schneider Bertrand** 1988: **The Barefoot Revolution**. A Report to the Club of Rome. Intermediate Technology Publications. London.

³ **Feldstein Martin S.** 1974: **The Effects of the Income Tax Treatment of Charitable Contributions** - Some Preliminary Findings. Discussion Paper number 337 of the Harvard Institute of Economic Research. Institute of Economic Research, Harvard University. Cambridge, MA.

⁴ Filer Commission 1977: Research Papers Sponsored by the Commission on Private Philanthropy and Public Needs. Department of the Treasury. Washington DC.

vastustaa valtion interventioyrkimyksiä. Tutkimuksia käytettiin valikoiden kolmannen sektorin laajoissa koulutusprojekteissa ja perusasetelma oli selkeä: yksityinen on parempi kuin valtiollinen.

Merkittäviä tutkimusteemoja ovat talousteoreettisissa tutkimuksissa olleet ns. luotettavuus-teoria⁵, tehokkuus ja tuotteiden tasavertainen jakautuvuus/saatavuus. Luotettavuus-teorian mukaan silloin kun tuotteen laatua ei pystytä objektiivisesti arvioimaan edeltäkäsien (lääketieteellinen diagnoosi, koulutus ym), kuluttajat luottavat enemmän ei-kaupallisiin toimijoihin kuin kaupallisiin. Tämän käänköpuolena on tehottomuus, koska omistajaton yhteisö ei ole niin innokas rönkyjen ym. katkomisessa ja kustannusten kurissa pitämisessä.

Teoriaa on kritikoitu mm. siitä, ettei useassa maassa kolmas sektori suinkaan kilpaile markkinoiden vaan valtion kanssa. Lisäksi teoria ei ota lainkaan huomioon valtionapujärjestelmiä eikä sitä, että monet järjestöt laskevat tehokkuutensa pikemminkin arvo- kuin välinerationaalisesti. Tämä on erityisen merkittävää, koska vertaileva kansainvälinen tutkimustieto osoittaa uskonnollis- tai ideologispohjaisten organisaatioiden muodostavan valtaosan sektorista.⁶

Tutkimus siirtyi kuitenkin pian yliopistoihin ja oli vakiinnuttanut asemansa mm. sosiologian osa-alueena jo 1980 luvun puolivälissä. Merkittävin kokonaisesitys on ollut 1987 julkaistu antologia *The Nonprofit Sector*⁷, jossa esitetään käytännössä amerikkalaisen tutkimuksen perustulokset. Amerikkalainen tutkimus ei kuitenkaan

⁵ **Hansmann Henry** 1980: *The Role of Nonprofit Enterprise*. Yale Law Journal vol 89, 835-898.

⁶ Esim. **James Estelle** 1982: *The Nonprofit Organization in International Perspective*: The Case of Sri Lanka. Journal of Comparative Economics 1982, 6, June, 99-122. Repr. in James Estelle (ed): *The Nonprofit Sector in International Perspective*: Studies in Comparative Culture and Policy. Oxford University Press. New York.

⁷ **The Nonprofit Sector. A Research Handbook**. Ed by Powell Walter W. Yale University Press. New Haven and London.

tyydyttänyt edes kaikkia sikäläisiä ja tämä johti kansainvälisiin tutkimuskonferensseihin, joiden alustukset julkaistiin kirjoina⁸.

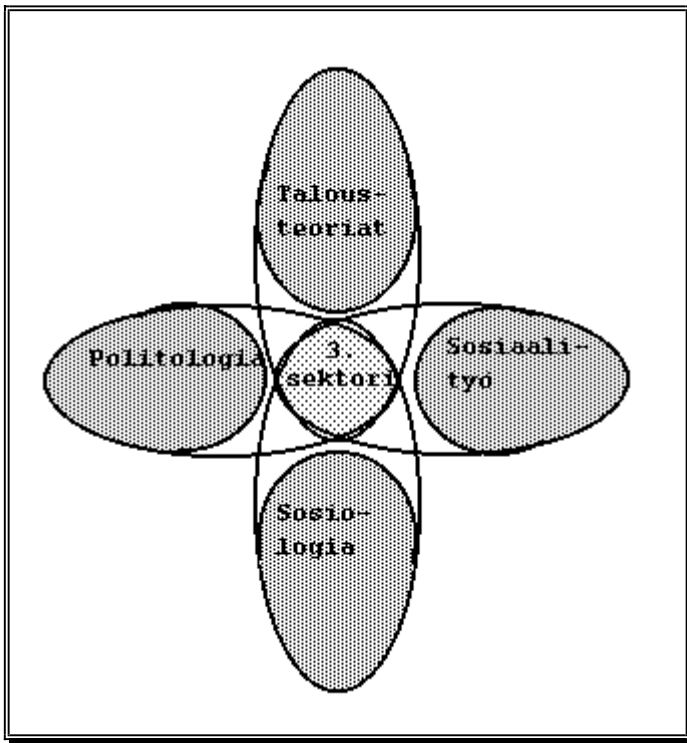
Perusteesinä kansainvälisissä tutkimuksissa on ollut se, että mitä heterogeenisempi yhteiskunta, sen laajempi kolmas sektori. Tämä johtuu siitä, että julkissektori ei voi tai halua tyydyttää kaikkien vähemmistöryhmien tarpeita ja nämä järjestävät asiansa itse.

Muita tutkimusperinteitä ovat olleet luokittelua ja määrittelyä tekevä institutionaalinen tutkimus; syntyhistoriaa, perustajia, professionalistumista ja valtio-suhteita käsittelevä historiallinen tutkimus; toimintaympäristötutkimukset sekä sektorilla esiintyviä ilmiöitä, kuten vapaaehtoisuutta ja altruismia, koskeva tutkimus. Aivan viimeaikoina on kommunitaristinen teoria⁹ herättänyt mielenkiintoa tutkijoiden ja toimijoiden parissa. Kommunitarismi on kritiikkiä uusliberalismille ja sen perusajatuksen voisi kiteyttää sanontaan: "Samassa veneessä ollaan."

⁸ *The Third Sector - Comparative Studies of Nonprofit Organizations* 1990: Anheier Helmut K. & Seibel Wolfgang (eds). Walter de Gruyter. Berlin/New York. ja *Government and the Third Sector* 1992: Emerging Relationships in Welfare States. Gidron Benjamin & Kramer Ralph M. & Salamon Lester (eds). Jossey-Bass. San Francisco.

⁹ Esim. *New Communitarian Thinking* 1995: Persons, Virtues, Institutions, and Communities. Amitai Etzioni (ed). University Press of Virginia. Charlottesville and London.

4. Tutkimuksen puutteita ja korjausehdotuksia

Kuvio 2: Kolmannen sektorin tutkimus muiden laajenuksena

assa sosiaalisen ja/tai uskonnollisen liikkeen organisaatioita. Liikkeet ymmärretään yhteiskunnan uusintamisprosesseina, joissa syntyvät innovaatiot ja käytännöt leviävät yhteiskunnan ominaisuuksiksi. Sosiaalisen liikkeen organisaatioissa mukana olevat liikeintellektuellit artikuloivat liikkeen maailmankatsomuksen ja tavoitteet. Heillä on myös tendenssi siirtää oma 'maailmansa' julkishallintoon, yliopistoihin ja liike-elämään. Hyvä esimerkki tästä on mm. ympäristöliike tai kirkolliselta puolelta ekumeeninen liike. Sosiaalisen liikkeen tutkimuksen lisäksi tulisi tutkimukseen liittää tuloksia uskonnollisten liikkeiden tutkimuksesta, maailmankuvatutkimuksesta ja NGO:iden tutkimuksesta. Koska suuri

Tutkimus on valitettavasti ollut hyvin usein eräänlaista laajennusta olemassa oleviin tutkimuskohteisiin kuten kuvio 2 näkyy. Hyvin usein se on ollut laajennusta jostain muusta tutkimuskohteesta. Jopa määrittelyt ovat erilaisia negaatioita. Hyvin vähän tutkimusta on näistä itsestään ja niiden omasta identiteetistä käsin. Mitä ovat nämä yhteisöt¹⁰, jotka vaikuttavat merkittävästi kaikissa yhteiskunnissa? Tässä tutkimusta auttaisi se huomio, että monet näistä organisaatioista ovat itse asi-

¹⁰ Tästä toiseudesta on pyrkinyt eroon mm. **Lohmann Roger A** 1992: *The Commons*. New Perspectives on Nonprofit Organization and Voluntary Action. Jossey-Bass. San Francisco.

osa kolmannelta sektorista on uskonnollis pohjaisia, on välttämätöntä, että niiden maailmankuva ja tärkeinä pitämät asiat otettaisiin huomioon.

5. Kirkko ja kolmas sektori Suomessa

Kun tarkastelemme kirkollista toimintakenttää ja siitä käytävää keskustelua, siinä on nähtävissä yksi vallitseva painotus: seurakunta. Kirkko 2000 prosessi alhaalta kasvavine kirkkoineen korostaa seurakuntaa kirkon perusyksikkönä. Teologisesti tämä on hieman erilainen korostus kuin mitä itse aikoinaan opin tiedekunnassa, jossa opetettiin perusyksikön olevan hiippakunta - vain sillä on kaikki kirkon olemukseen kuuluvat elementit. Toisaalta on kysyttävä vakavasti onko 50 000 jäsenen yksikkö enää teologisesti edes seurakunta. Teologinen seurakuntakorostus on käsittääkseni nykyään suurin este kirkollisten järjestöjen asemalle kirkossa koska ne eivät 'sovi' systeemiin. Sensijaan hiippakuntakeskeiseen malliin ne soveltuvat hyvinkin: 80-luvulla piispa Sariola ilmaisi rinnastavansa kirkolliset järjestöt katolisen kirkon sääntökuntiin.

70-luvulta alkaen järjestöjen toimintaa on 'sosialisoitu' seurakuntien toiminnaksi. Selvimpänä esimerkkinä opiskelijapappien asema. Tämä asenne näkyy myös kirkon nelivuotiskertomuksissa: vielä 80-luvulla niissä mainittiin NMKY:n tekevä paikallistasolla laajinta järjestöpohjaista kristillistä nuorisotyötä. Parissa viimeisessä kertomuksessa asiaa ei edes mainita. Samoin Kirkko ja urheilumietinnössä NMKY:t mainittiin vain kahdessa sivulauseessa. Tosin tämän järjestön kohdalla olemassaolon oikeutukseen liittyy myös kysymys ekumeenisuudesta. Kaikenkaikkiaan nykyinen ajattelu lähtee hyvin organisaatiokeskeisestä ajattelusta. Sama trendi näkyy laajemminkin tuoreessa Seurakuntalaisten kirkko-mietinnössä: siinä ainoat maininnat kirkollisista järjestöistä liittyvät kirkkohistoriaan. Painopiste ei ole kirkon missiossa vaan tietyssä or-

ganisaatiossa ja sen säilymisehdoissa. Organisaation säilymisen kannalta on suotuisaa vaieta 'kilpailijoista'.

Tällä hetkellä merkittävimmät kirkollisen kolmannen sektorin organisaatiot ovat lähetysjärjestöt, kansanopistot, herätysliikkeiden organisaatiot sekä ekumeeniset järjestöt. Jotkut niistä ovat vaikiinnuttaneet siten asemansa, ettei niistä edes keskustella mutta mm. lähetysjärjestöjen työtä pyritään aina silloin tällöin siirtämään seurakunnille. Mikäli näitä organisaatioita ja niiden vaikutusta katsellaan, on selvää etteivät ne pyrikään korvaamaan seurakuntia. Sensijaan ne tarjoavat kirkolle jatkuvasti uusia innovaatioita, toimivat niiden koekenttänä ja tarjoavat lukuisia maallikkoaktiviteetteja seurakuntalaisille. Kolmannen sektorin talousteorioiden pohjalta on myös aihetta kysyä pitääkö myös kirkossa paikkansa se, että työ on järjestöissä tehokkaampaa kuin julkisyhteisöiksi luettavissa seurakunnissa. Jo pelkästään hallintomenettelylain noudattaminen on merkittävä kustannustekijä. Lisäksi järjestöjen on helpompi saada kirkollisverotuksen ulkopuolista rahoitusta kuin seurakuntien.

5. Käytännöllisiä ehdotuksia

Tutkimuksen lisääminen

Siunatuksi lopuksi esitän kahta asiaa. Ensimmäinen on tutkimuksen voimakas lisääminen. Tällä hetkellä Suomessa olevat kolmannen sektorin asiantuntijat voitaneen laskea yhden käden sormin. Heidänkin erityisosaamisensa on sektoroitunutta mikä on sinänsä arvokasta. Kuitenkin tarvittaisiin kokonaisnäkemystä ja kokonaisteoretisointia suomalaisesta kolmannesta sektorista. Siis pikemminkin maise-makuvaa kuin lähikuvia. Tämä edellyttää monitieteellistä lähestymistapaa teologeista tilastotieteilijöihin.

Tutkimuksen perustehtäviä ovat mm. kirkollisen kolmannen sektorin kartoitus kokonaisuutena sekä erityyppisten organisaatioiden sy-

vempi tutkimus. Tällä tulisi saada sellainen perusselvitys, jonka pohjalta päättäjät voisivat hahmottaa toisen tarpeen.

Säästöpainneiden kuristamassa kirkossa tulisi pikaisesti saada vastaukset ja perustelut seuraaviin kolmeen kysymykseen:

1. Mitkä asiat ovat periaatteellisesti sellaisia, että ne on hoidettava seurakuntien toimesta?
2. Mitkä asiat voidaan yksityistää markkinoiden hoidettaviksi?
3. Mitkä tehtävät olisivat sellaisia, jotka soveltuisivat luontevasti kolmannelle sektorille?

Edellä mainittu selvitystyö edellyttää myös analyysia siitä, miten muutos voisi tapahtua, jotta toiminnot voisivat jatkua eivätkä häviäisi jonkin ajan kuluttua.

Kaikenkaikkiaan meillä tulisi olla herkkyyttä havaita innovatiivisuutta ympärillämme, kärsivällisyyttä tukea sitä ja viisautta käyttää sitä yhteiseksi hyödyksi. Siitä kolmannessa sektorissa on loppujen lopuksi kysymys.